

250 år Brødremisjon

«Brüder in vielen Völkern»

AV ØYVIND GJESSVÅG

I 1982 feiret Brødrekirken 250-årsjubileum for starten av sin misjon. Den 18. august 1732 sendte lederen for den fornyede brødrekirken, grev Zinzendorf, ut de to første brødre, David Nitschmann og Leonhard Dober. Tre dager senere startet de sin reise til fots de 500 km til København. Den 8. oktober gikk de ombord på et skip med kurs for de vestindiske øyer. Og den 13. desember samme år landet de på øya St Thomas. Dette var begynnelsen til en lang historie som handler om Brødrekirkens misjon.

Ved å anmelde et jubileumsskrift vil jeg gjerne gjøre leserne klar over jubileet. Boken «Brüder in vielen Völkern – 250 Jahre Mission der Brüdergemeine» av *Hartmut Beck*, er utgitt av det kjente Verlag der evangelische lutherische Mission i Erlangen. Fra den første begynnelse var denne lille brødremenighet i Tyskland, som hovedsakelig bestod av flyktninger fra Mähren, klar over folkeslag utenfor Europa som ikke hadde hørt evangeliet om Jesus Kristus. Fra sin barndom kjente lederen, Zinzendorf, til den dansk-halleske misjon i India. I 1713 lærte han å kjenne en av de første misjonærene, Heinrich Plütschau og en tamil-kristen som besøkte Halle der Zinzendorf studerte ved den kjente skolen til August Hermann Francke. I 1715 traff han også her misjonæren Ziegenbalg. Under et besøk i København i 1731 møtte han en afrikansk slave fra de vestindiske øyer, som arbeidet her for en velhavende mann. Han fortalte Zinzendorf om forholdene for slavene på de vestindiske øyer, som da var en dansk koloni. Ideen om å sende misjonærer til dem kom på tale og ble realisert ett år senere, i 1732. Slik ble Brødremisjonen født.

Fra begynnelsen kan man legge merke til to forhold som fremdeles er aktuelle i misjonsdebatten. For det første, toveiskommunikasjon, misjon er ikke bare å sende misjonærer, men også å ta imot reaksjoner fra den andre siden. Brødremisjonen ble født som en følge av kontakten med mennesker fra misjonslandene – som en følge av den trafikk som oppstod. Denne erfaring ble hele tiden tatt vare på. Me-

get tidlig besøkte kristne fra oversjøiske land Brødremisjonens sentrum i Tyskland, og ble betraktet som medlemmer av den ene kirke. Det var også en stor utveksling av misjonærer mellom de forskjellige misjonsfelter. Erfaringer fra det ene feltet ble utnyttet på det andre. Ganske ofte besøkte lederne de forskjellige områder av den ene kirke.

For det andre, kirke er misjon. Brødrekirken har aldri hatt et spesielt misjonsselskap, men kirken som sådan er involvert i misjonsarbeidet. Fra begynnelsen ble misjonsarbeidet integrert i kirken som en del av det normale kirkelivet. Målet med arbeidet var å grunnlegge nye kirkeprovinser av den ene Brødrekirke.

Hartmut Beck, som selv var brødremisjonær i Tanzania i 13 år og fra 1960 til 1965 president for den afrikanske Brødrekirke, viser i sin bok hvordan brødremisjonærer arbeidet i forskjellige land over hele verden. Hvordan de forsøkte ikke bare å vinne mennesker for Kristus, men også å rekruttere lokale forkynnere, lærere og ledere. I denne forbindelse er det nevnt et stort antall navn, som understreker betydningen av personer som vitner for Kristus og for Guds rikes utbredelse i denne verden. Han beskriver også de mislykkede forsøk i dette arbeidet, som av forskjellige grunner ikke kunne gjennomføres. Slik at boken gir et fullstendig, detaljert og levende bilde av alt arbeide i Brødrekirken i to og et halvt århundre.

I dag består Brødrekirken, eller herrnhuterne som de også kalles, av 17 kirkeprovinser, 3 i Europa: Tyskland – fra 1722, England – fra 1742 og Tsjekkoslovakia – fra 1862, 4 i Nord-Amerika: Nord- og Syd-provinsen – fra 1741 og 1753, Alaska – fra 1885 og Labrador fra 1771, 6 i Latin-Amerika: Vest-India – fra 1732, Surinam – fra 1735, Jamaica – fra 1754, Nicaragua – fra 1849, Gyana – fra 1878 og Honduras – fra 1930 og til slutt 4 i Afrika: Syd-Afrika – fra 1737, Sør-Tanzania – fra 1891, Sørvest-Tanzania – fra 1891 og Vest-Tanzania – fra 1897. I Asia er det ingen kirkeprovins, men hovedsaklig 2 arbeidsfelter med forbindelser til Brødrekirken, disse er Rajpur i Nord-India – fra 1962 og Israel – fra 1867. Brødrekirken har cirka 430 000 medlemmer i 723 menigheter over hele verden, men bare cirka 16 000 av disse finnes i hjemlandet, Tyskland.

Når det gjelder Syd-Afrika, kan en spesiell kommentar være på sin plass. Det første forsøk måtte oppgis igjen etter 7 år på grunn av vanskeligheter med den nederlandske reformerte kirke, som nektet å godkjenne ordinasjonen av den første misjonæren, Georg Schmidt, og den dåp han utførte.

Biskop Gunnar Lislerud forteller i Det norske bibelselskaps årsmelding for 1981 i artikkelen «Når pæretreet blomstrer», om hvordan det spede misjonsarbeidet som Georg Schmidt hadde startet i Genadendal i Syd-Afrika, overlevde i 48 år uten misjonærer fra sendemenigheten i Herrnhut. Schmidt dro hjem i 1744, etter 7 års arbeid, for å diskutere vanskene, og nye misjonærer kom først ut igjen i 1792. De møtte da en levende menighet som ble grunnlaget for deres fortsatte misjonsarbeid på dette feltet. Misjonærene forsøkte her alltid å bygge en kirke uten raseskille, skjønt med vanskeligheter. På grunn av sin kamp mot apartheid, sluttet denne kirkeprovins seg til forskjellige økumeniske sammenslutninger. Fra 1972 er denne den eneste brødrekirkeprovins som er medlem av Det lutherske verdensforbund.

Et annet av Brødrekirkens misjonsfelt, som spesielt vil interessere norske lesere, er Grønland. Fremstillinger av brødremisjonærenes kontakt med Hans Egede og særlig de læremessige motsetningsforhold er kjent fra forskjellige kilder f.eks. Hans Egede. Studier til 200-årsdagen for hans død 5. november 1958. Redigert av O. G. Myklebust. Egede Instituttet, Oslo 1958. Spesielt henvises til Erling Danbolts innledning til Hans Egedes «Kort beretning om den grønlandske missions beskaffenhed». Hartmut Beck gir i sitt avsnitt «Variationen eines Themas» på sidene 64–66 en fremstilling som yter Egede full rettferdighet og retter forhåpentlig opp noe av den urett som Danbolt omtaler i sin ovennevnte innledning.

Hartmut Beck gir en rekke interessante innblikk i Brødrekirkens misjonsinnsats på Grønland, selv om han klager over at rammen er for trang til å gi en fyldestgjørende fremstilling. Spesielt interessant er omtalen av Samuel Kleinschmidt (1814–1886), som ble født på Grønland og la ned praktisk talt hele sitt livsverk her. Han var 2. generasjons brødremisjonær, men måtte på grunn av sitt såkalte «grønlandske standpunkt» ta avskjed fra Brødrekirken og gå over i dansk misjonstjeneste. Kleinschmidt var en fremragende lingvist, som lærte eskimospråket bedre å kjenne enn eskimoene selv, og ble en banebryter for grønlandsk språk. Da Berlins universitet ville hedre ham med en doktorgrad for dette arbeidet, avviste Kleinschmidt æresbevisningen med begrunnelsen at det ikke var vanlig med doktorgrader på Grønland. Da den danske kongen senere ga ham Danebrog, måtte det til stor overtalelse fra kollegene for at han ikke skulle returnere også denne hedersbevisning.

Brødrekirken overlot i året 1900 det grønlandske misjonsfeltet til

Den danske kirkes misjon etter å ha arbeidet der i 167 år. Til avskjedsgudstjeneste for de sydgrønlandske menigheter, som ble holdt i Lichtenfels, kom det over 800 grønlandere med 40 båter og 212 kajaker. Dette var godt over en tredjedel av den sydgrønlandske eskimobefolkning. Gudstjenesten måtte holdes i friluft. I de to nattverdsgudstjenestene, som ble holdt ved samme anledning, deltok 423 personer.

Øvrige felter må overlates til den interesserte leser. Boken er lettest og velskrevet, men likevel vitenskapelig i sitt tilsnitt. Kart og bildemateriale, referanser til litteratur og arkivmateriale, bibliografi og sakregister er verdifulle hjelpemidler. Alt i alt er det en bok som på en fin måte kompletterer det større verk som ble utgitt ved 200-årsjubileet i 1932. Enhver som ønsker å gjøre seg kjent med Brødre-kirkens misjon vil her finne vederheftig informasjon. For å nå et større publikum er det ønskelig at boken også kommer i engelsk språkdrakt. Det er på sin plass å nevne at Hartmut Beck er sønn av misjonskjøpmann Siegfried Beck, som var i Brødremisjonens tjeneste i Paramaribo i Surinam. Siegfried Beck har blant annet skrevet en større biografisk artikkelserie om den norske brødremisjonæren Nils Otto Tank, som også var virksom i Surinam. Tank er tidligere omtalt i dette tidsskrift av Erling Danbolt i 1947 s. 78–90 og av anmelderen i 1970 s. 118–120.